

Regeringskansliet
Landsbygds- och
infrastrukturdepartementet
li.remissvar@regeringskansliet.se
li.smf@regeringskansliet.se.

DATUM 2025-11-20

DIARIENUMMER LM2025/121829

MOTTAGARENS DIARIENUMMER LI2025/01500

Yttrande över 2024 års skogspolitiska utrednings slutbetänkande *En robust skogspolitik för aktivt skogsbruk* (SOU 2025:93)

Sammanfattning

- Lantmäteriet tillstyrker förslaget i den del som avser rätten att kräva skogsmarksskyddsområde och ersättningsrätten som knyts till detta (avsnitt 5.5.3 i betänkandet). Vad gäller detaljerna om sådana skyddsområden, ersättningsmodellen och redovisningen i fastighetsregistret hänvisar Lantmäteriet till vad myndigheten framförde i sitt remissvar över utredningens delbetänkande (LM2024/019139).
- Lantmäteriet tillstyrker, med vissa justeringar och förtydliganden, utredningens förslag att Skogsstyrelsen och Lantmäteriet kan stärka samverkan gällande skogsbilvägar (avsnitt 8.11.3 i betänkandet). Ett sådant uppdrag skulle dock förutsätta särskild finansiering.

Lantmäteriets ståndpunkter och skälen för dem redovisas i detalj nedan.
Rubriker och numrering motsvarar i huvudsak betänkandets disposition.

5.5.3 Lösningförslag (s. 517 ff.)

Som utredningen redogör för har Skogsstyrelsen tillsammans med Lantmäteriet och Naturvårdsverket föreslagit att uppgifter om nekat tillstånd för avverkning i fjällnära skog ska göras tillgängliga i fastighetsregistret (s. 516). Lantmäteriet tolkar det som att utredningens förslag i avsnitt 5.5.3 gör myndigheternas förslag i huvudsak obsolet.

I sitt delbetänkande (SOU 2024:91) föreslog utredningen införandet av skogsmarksskyddsområden. Som Lantmäteriet redogjorde för i sitt remissvar (LM2024/019139) bedömer myndigheten att en konsekvens av förslagen i delbetänkandet är att skogsmarksskyddsområden ska registreras i fastighetsregistret. Att så är fallet bör dock klargöras i den fortsatta beredningen. Om ersättningsrätten för nekade avverkningstillstånd avskaffas samtidigt som markägaren ges rätt att kräva bildandet av skogsmarksskyddsområde när sådant avverkningstillstånd nekas, och ersättningsfrågan hanteras vid bildandet av ett sådant skogsmarksskyddsområde, synes det enligt Lantmäteriets uppfattning inte längre finnas något behov av att tillgängliggöra uppgifter om nekat tillstånd för avverkning i fjällnära skog i fastighetsregistret. Detta förutsätter dock att skogsmarksskyddsområden registreras i fastighetsregistret.

Lantmäteriet anser att den i slutbetänkandet föreslagna ordningen bidrar till ökad tydlighet och därför är att föredra i registerhänseende. Lantmäteriet tillstyrker förslaget och hänvisar i övrigt till vad myndigheten framförde i sitt remissvar över utredningens delbetänkande.

Den redovisning som Skogsstyrelsen, Lantmäteriet och Naturvårdsverket tidigare föreslagit skulle även säkerställa retroaktiv redovisning av nekade avverkningstillstånd. De som redan blivit ersatta för ett nekat avverkningstillstånd är sannolikt mindre benägna att kräva bildandet av ett skogsmarksskyddsområde. Förslagen i slutbetänkandet kan således förväntas innebära att information om redan fattade beslut inte framgår av fastighetsregistret. Betänkandet redovisar emellertid inte någon närmare analys gällande detta.

8.11.3 Lösningförslag (s. 739 ff.)

Utredningen föreslår att regeringen ger Skogsstyrelsen i uppdrag att i samråd med Lantmäteriet föreslå en förenklad förrättning för skogsbilvägar.

Kort om terminologin

I betänkandet använder utredningen termen vägsamfällighet (s. 732, 738, 740 och 742). En vägsamfällighet kunde bildas enligt lagen (1939:608) om enskilda vägar eller motsvarande äldre bestämmelser. Sådan vägsamfällighet anses efter utgången av 1997 som en samfällighetsförening enligt lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter (SFL).¹ En sådan

¹ 9 § lagen (1997:620) om upphävande av lagen (1939:608) om enskilda vägar.

vägsamfällighet får behålla namnet vägsamfällighet och behöver, till skillnad från moderna samfällighetsföreningar, inte ha ordet samfällighetsförening i sitt namn.²

Vägar och andra anläggningar som omfattas av en vägsamfällighets väghållning anses utgöra en gemensamhetsanläggning bildad vid förrättning enligt anläggningslagen (1973:1149) (AL).³

I det följande används därför termerna samfällighetsförening och gemensamhetsanläggning.

Gemensamhetsanläggningar

Förrättning för att bilda gemensamhetsanläggning, anläggningsförrättning, handläggs av lantmäterimyndighet.⁴ I Sverige finns totalt 41 lantmäterimyndigheter. Av dessa är 40 kommunala lantmäterimyndigheter som ansvarar för att handlägga förrättningar inom den egna kommunens gränser.⁵ Förrättningar i landets övriga kommuner, samt vissa förrättningar som berör flera lantmäterimyndigheters verksamhetsområden, eller av andra skäl inte bör handläggas av en kommunal myndighet, handläggs av den statliga lantmäterimyndigheten, Lantmäteriet.⁶

Om det är lämpligt, får lantmäterimyndigheten förordna särskild förrättningsman att handlägga förrättningen. En sådan särskild förrättningsman har samma befogenheter som annars tillfaller lantmäterimyndigheten. Om lantmäterimyndigheten förordnat en särskild förrättningsman är det således denne som fattar beslut i förrättningen.⁷

Reglerna i AL innebär bland annat att en fastighet kan tvingas ansluta sig till en gemensamhetsanläggning även om fastighetsägaren motsätter sig det. Reglerna innebär även att mark och utrymme på en fastighet kan tas i anspråk för gemensamhetsanläggningen även om fastighetsägaren motsätter sig det. Ianspråktagande kan innefatta inlösen av hel eller del av fastighet. Regelverket innehåller således påtagliga inslag av tvång.

På grund av dessa tvångsinslag innehåller AL ett antal bestämmelser till skydd för både enskilda och allmänna intressen. När en gemensamhetsanläggning bildas eller ändras måste lantmäterimyndigheten därför pröva om några enskilda eller allmänna intressen träds för när. Myndigheten ska bland annat döma ut ersättning enligt expropriationslagens (1972:719) regler samt bevaka tredje mans (rättighetshavare och panträttshavare) intressen. Vid tvångsvis ianspråktagande av mark eller annat utrymme behöver det dessutom göras en fråga AL fristående proportionalitetsbedömning enligt reglerna om egendomsskyddet i 2 kap. 15 § första stycket regeringsformen.⁸

² 9 § första stycket tredje meningen lagen om upphävande av lagen om enskilda vägar, jfr 29 § SFL.

³ 2 § lagen om upphävande av lagen om enskilda vägar.

⁴ 4 § första stycket AL.

⁵ Se förteckning över vilka kommuner som har egna lantmäterimyndigheter på Lantmäteriets webbplats: <https://www.lantmateriet.se/sv/om-lantmateriet/Samverkan-med-andra/kommunala-lantmaterimyndigheter/>

⁶ Se lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet.

⁷ 4 § andra stycket AL.

⁸ Se NJA 2018 s. 753 och Lantmäteriet, Egendomsskyddet vid lantmateriförrättningar, 2020, Dnr LM2019/015530.

Parterna i förrättningen kan medge avsteg från ett flertal bestämmelser i AL såvitt de innebär skydd för enskilt intresse.⁹

Befintliga möjligheter till förenklade förfaranden

Utredningen hänvisar till en särskild modell för ett förenklat förfarande som användes fram till 1992 (s. 741). Lantmäteriet känner inte till vad som avses med detta. De möjligheter till förenkling som gällande regelverk tillåter och som användes under 90-talet och tidigare redovisas dock nedan.

SERVITUT (JORDABALKEN)

Som ett alternativ till att bilda gemensamhetsanläggning hade dåvarande Skogsvårdsstyrelsen standardiserade avtal för att bilda servitut för skogsvägar.

Servitut kan bildas utan lantmäterimyndighetens medverkan och är knutna till fastigheten, oavsett vem som är dess ägare.¹⁰ Det förutsätter dock att berörda parter är överens, vilket kan vara svårt om vägen nyttjas av många fastigheter.¹¹

Servitut kan skrivas in i fastighetsregistret, men redovisas inte i registrets kartdel. Det går inte heller att reglera ansvaret för utförande och drift av vägen på samma sätt som är möjligt i en gemensamhetsanläggning, och någon samfällighetsförening kan inte heller bildas för att förvalta servitut¹².

SÄRSKILD FÖRRÄTTNINGSMAN (4 § AL)

Möjligheten att förordna en särskild förrättningsman motiverades vid AL:s tillkomst främst med att den bör kunna tillämpas för skogsvägar som dåvarande Skogsvårdsstyrelsen hade projekterat eller planerat. En tjänsteman hos Skogsvårdsstyrelsen, som hade deltagit i planeringen eller projekteringen av vägen, var ofta så insatt i vägfrågorna att fördelar kunde vinnas om denne även förordnades som förrättningsman.¹³ Så skedde också, särskilt i de fall det inte var möjligt – på grund av osämja eller antalet parter som berördes – att ingå servitutsavtal.

Under denna tid var emellertid handläggningen i huvudsak analog och registreringen i fastighetsregistret sköttes av en särskild myndighet. Den särskilda förrättningsmannen behövde således endast överlämna ett antal pappersdokument för registrering efter avslutad förrättning.

Under 90-talet avvecklades de separata fastighetsregistermyndigheterna. Registreringen övergick till att skötas av den myndighet som meddelat beslut i förrättningen. Sedan slutet av 90-talet har handläggningen även skötts i digitala system. Dessa har möjliggjort samordnad diarieföring, beredning, upprättande av beslutsdokument, utskick av underrättelser,

⁹ 16 § AL.

¹⁰ 14 kap. 3 och 5 §§ jordabalken.

¹¹ Servitut kan upplåtas ensidigt av ägaren till tjänande fastighet, men en väg passerar i normalfallet fler än en fastighet.

¹² Samfällighetsförening kan förvalta gemensamma servitut, 1 § första stycket 3 SFL. Med det menas servitut som har samma utövningsområde och innehåll, se prop. 1973:160 s. 316 f. Det är dock inte möjligt för en fastighet att ha servitut på sin egen mark, varför gemensamma servitut sällan kan bildas för just skogsvägar.

¹³ Prop. 1973:157 s. 108 och 156. Civilutskottet uttalade dock att anläggningsförrättningar normalt bör handläggas av en myndighet och inte av en särskild förrättningsman (CU 1973:33 s. 7–8).

införande i fastighetsregistret och fakturering genom att sammankoppla övriga tekniska system.

MEDGIVANDEN (16 § AL)

Parterna i en anläggningsförrättning kan lämna medgivanden och träffa överenskommelser om att göra avsteg från vissa bestämmelser i AL såvitt de innebär skydd för enskilt intresse. Genom att träffa sådana överenskommelser kan parterna således minska de frågor som lantmäterimyndigheten måste utreda och vilka prövningar som myndigheten måste göra. Därmed kan även förrättningskostnaderna¹⁴ och handläggningstiden hållas nere.

Under 90-talet agerade dåvarande Skogsvårdsstyrelsen ofta mycket aktivt för att åstadkomma sådana överenskommelser för skogsbilvägar, i syfte att underlätta bildandet av gemensamhetsanläggningar. Vägar berör emellertid ofta, men inte alltid, ett så stort antal fastighetsägare att det inte är praktiskt möjligt att träffa överenskommelser.

Lantmäteriets synpunkter på utredningens förslag

Med anledning av hur utredningen formulerat sitt förslag vill Lantmäteriet inledningsvis betona att förrättningsförfarandet är reglerat i lag och att lantmäterimyndigheterna således inte kan ändra eller frångå detta.¹⁵

På grund av den tekniska utveckling som skett sedan 90-talet bedömer Lantmäteriet att förordnande av särskild förrättningsman inte är förknippat med samma fördelar som det en gång var. För att kunna använda de digitala system som är nödvändiga för att handlägga en förrättning krävs utbildning. Tillgången till dessa system förutsätter även anpassade tekniska lösningar och behörighetshantering. Idag ingår även registreringen i fastighetsregistret i det arbete som förrättningsmannen förväntas utföra och ta betalt för. Detta ställer krav på enhetlighet som kan vara svåra att uppfylla för den som har detta som en sällanuppgift. Lantmäteriet bedömer därför inte att förordnande av särskild förrättningsman är förknippat med några fördelar av betydelse i aktuella fall. I många fall torde det tvärtom kunna leda till högre kostnader och längre handläggningstid.

I en anläggningsförrättning är lantmäterimyndigheten ensam beslutsfattare.¹⁶ Beslut kan under vissa förutsättningar fattas mot enskildas vilja. Anläggningsförrättningar är också flerpartsärenden, vilket ställer höga krav på beslutsfattarens opartiskhet.¹⁷ Även om parterna träffat överenskommelser i vissa frågor finns det allmänna intressen som lantmäterimyndigheten måste beakta. En ansökan om att bilda en

¹⁴ Läs mer om förrättningskostnader på Lantmäteriets webbplats: <https://www.lantmateriet.se/sv/fastighet-och-mark/forandra-lagg-i-hop-eller-dela/vad-kommer-det-att-kosta/>.

¹⁵ 19 § AL. Förrättningsförfarandet är utformat för att vara en lämplig avvägning mellan å ena sidan effektivitetskrav, och, å andra sidan, hänsynen till allmänna och enskilda rättssäkerhetsintressen, se prop. 1969:128 del B s. 190. Förrättningsförfarandet har därför vissa likheter både med ett domstolsförfarande och ett administrativt förfarande.

¹⁶ Vid förrättning består lantmäterimyndigheten av en förrättningslantmätare. Dessutom ska två gode män ingå i myndigheten när förrättningslantmätaren anser att det behövs eller när sakägare begär det och det inte orsakar oskäligt dröjsmål. 4 kap. 1 § fastighetsbildningslagen (1970:988).

¹⁷ Mot förrättningsman gäller samma jäv som mot domare, 4 kap. 5 § fastighetsbildningslagen. Med förrättningsman menas såväl särskild förrättningsman som förrättningslantmätare och gode män.

gemensamhetsanläggning kan på grund av detta och andra skäl komma att avslås helt eller i delar. Lantmäterimyndigheten kan därför inte på förhand utlova ett visst resultat, utan vad som är möjligt prövas och avgörs av myndigheten efter utredning i det enskilda fallet.

Med detta sagt anser Lantmäteriet att bättre underlag och stöd för att träffa överenskommelser samt mer information om vad berörda parter kan göra för att hålla nere förrättningskostnader och handläggningstid skulle vara positivt. Att parterna pratar ihop sig och tillsammans genomför vissa förberedelser inför en ansökan, och tar en aktiv roll i vissa frågor under förrättningens gång, kan bidra till smidigare processer. Parternas kännedom om eventuella stöd, bidrag eller andra, angränsande processer hos andra myndigheter kan även påverka när och under vilka förutsättningar de väljer att ansöka om förrättning.

Lantmäteriet tillstyrker därför utredningens förslag i den meningen att Skogsstyrelsen och Lantmäteriet kan stärka samverkan i syfte att bland annat harmonisera den information de lämnar. Lantmäteriet är även positivt inställd till att bidra till en ökad kompetens och kunskap om aktuella frågor i andra sammanhang.

Det är dock av stor vikt att sådan samverkan utformas och genomförs på ett sådant sätt att den inte påverkar Lantmäteriets oberoende i förhållande till aktörer som kan komma att uppträda som parter i enskilda förrättningar. Förrättningsverksamheten är avgiftsfinansierad. Ett sådant uppdrag skulle därför förutsätta särskild finansiering.

Beslutande

Lantmäteriets beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören Fredrik Holmberg. I den slutliga handläggningen har också ställföreträdande generaldirektören Anders Lundquist, strategichefen Per Sörbom och lantmätaren Johan Modig (den sistnämnda föredragande) medverkat.

För Lantmäteriet

Fredrik Holmberg